

MONUMENTEN
ARCHITECTUUR
STEDENBOUW
IN ROERMOND
EN OMSTREKEN

RUIMTELIJK

UITGAVE VAN STICHTING RUIMTE ROERMOND
JAARGANG 8 NUMMER 2 - JUNI 2003

KLEINE MONUMENTEN

Zonnewijzers

STEDELIJKE VERNIEUWING

Componisten- buurt

Peter de Cock werd in 1751 gevangen gehouden in de kelders van het Roermondse stadhuis. De stank aldaar verdreef zelfs zijn pleitbezorgers. Peter de Cock is door de eeuwen heen een schelm gebleven die zijn stad op een Tiji Uilenspiegel-achtige wijze bekijkt.

HET LIBERALE GELIJK OF WAT EROP LIJKT

Als de Weerter citymanager Bèr Moonen tot de conclusie komt dat Roermond écht onvoldoende doet aan het behoud van het stedelijke cultuurofgoed en op die manier het kind met het badwater wegsmeit, dan snijdt dat elke rechtgeaarde, cultuurminnende, Roermondenaar dwars door het hart, mag ik aannemen. Dat gevoel heeft Hirs Ali een groot aantal moslims ook toegebracht met haar verklaring dat de profeet naar westerse maatstaven een perverse man genoemd kan worden. Beiden zijn VVD'ers en daar houdt de vergelijking niet op. Vanuit westerse maatstaven geredeneerd - op die van een paar SGP'ers na - heeft Hirs Ali gelijk, terwijl Bèr onomstotelijk gelijk heeft. Hij zal het wel niet krijgen van zijn bloedsbroeder Jos van Rey, maar dat is een ander verhaal. Onze citymanager Paul Kersten, ook VVD, heb ik sinds zijn aantreden inzake het behoud van het culturele erfgoed geen enkel doelpunt zien scoren. Dus daar heeft het onderhand zieltogende RFC geen bal aan.

Heb ik iets tegen de VVD? Natuurlijk niet! Ik ben liberaal!!! Van mij had Hans Maessen (ex-VVD?) best burgemeester van onze stad mogen worden. Maar wat mij behaagt hoeft Hare Majesteit niet *a priori* te behagen. In dit verband wil ik - fijntjes - opmerken dat ik de afgelopen eeuwen nooit dit pand heb verlaten als het mij niet beviel. Dat slaat natuurlijk niet op onze vorstin, maar op een plaatselijke zelfbenoemde Velderie-grootvorst. (Wanneer onze vorstin het pand/paleis verlaat is ze op staats- of werkbezoek of op vakantie. Menselijke onmin is ook haar niet vreemd. Dus zijn de Margarita's vervangen door Bloody Mary's. Geschiedkundig gezien blijft het in de familie.)

Als je, terecht, illegale autoraces verbiedt, moet je projectontwikkelaars in het meest kwetsbare gedeelte van de stad niet toestaan bulldozerraces te houden die het collectieve geheugen naar zijn mallemoer helpen. Middeleeuwse kelders, restanten van stadsmuren of andere vondsten: ze leiden tot volslagen paniek. Te vergelijken met de ontdekking dat iemand lijdt aan het SARS-virus. Iedereen de stofkap voor de mond en subiet weg ermee!!!

Ondertussen doen de stadswachten met

hun tweeën de ronde. Parkeerbeheer slingert iedereen op de bon die vijf minuten te lang op een parkeerplaats staat. Ten stadhuize kijkt men uit op De Sjnats en hunkert naar het eerste pilsje, of men heeft wijnhandel Jean Berger in het vizier en denkt vervolgens toch aan De Sjnats, dan wel men heeft uitzicht op de Jesuitenstraat en krijgt tranen in de ogen omdat de gratis parkeergelegenheid is verdwenen. Vrij naar een Roermondse evergreen: "Witse nog wie sjoon 't waas, veur 's saort altied gratis plaats. Det waas eine sjone tied, maar dae zeen veer kwiet." Kortom, men heeft dus duidelijk andere dingen aan het hoofd. Het wordt tijd voor een stadsarcheoloog die de bevoegdheid krijgt om elk bouwwerk stil te leggen om onderzoek te plegen. Natuurlijk, dat kan fors kostenverhogend werken en daar hebben de Apostelen van het Snelle Geld, een in hoofdzaak areligieuze sekte, een bloedhekel aan. Tja, het zij zo. Wie wil bouwen in de binnenstad moet dat voor lief nemen. Degene die monumenten sloopt, boven of onder de grond, heeft de morele verplichting om daar een nieuw monument neer te zetten.

Tijd voor een goede fles. De keuze is gevallen op een Limburgse Riesling, afkomstig van de Apostelhoeve (Mestreech), vertoeteld door de familie Hulst. Gods genade alleen is niet voldoende. Die zou ik best willen delen met ir. Roel Graven, ontwerper van het Roersingelproject. Als ik de stof van de fles afblaas blijft er wellicht een krijtstreepje over, maar wat onder de kurk zit is bepaald geen confectie. Maar soms levert Maastrichts krijt - een geologische term - iets bijzonders fraais op.

Uw dienaar Peter de Cock

P.S.: Ik heb genoten van de Jiskefet-act van de Gebroeders Imkamp (D66/CDA), waardoor de benoeming in tweede termijn nog een zweem van een open competitie meekreeg. In dit geval legde de kleinste partij het meeste gewicht in de schaal om vriend Remkes (VVD) vrolijk te stemmen. Een Maas- en grenzeloze volksverlakkerij. Geen wonder dat de volksgezondheid onder druk staat.

INHOUD

- 01 - Omslag: Willem-II-singel
Foto: Ruud Schlicher.
- 02 - Column
- 03 - Uit de schulp & In de pen
- 04 - Stedelijke vernieuwing in de Componistenbuurt
- 08 - Illegale sloop in de Hamstraat
- 09 - Zonnewijzers
- 12 - Lijden en verrijzenis van een schildersatelier
- 14 - Blik op de weg anno 1964
- 16 - Op de rol

COLOFON

Ruimtelijk verschijnt viermaal per jaar en wordt bezorgd bij liefhebbers (maar ook bij belagers) van de stad Roermond en het stedelijk schoon.

Ruimtelijk brengt nieuws, achtergronden en uiteenlopende opinies rond monumentenzorg, stedenbouw en architectuur in Roermond en omgeving.

UITGAVE: Stichting Ruimte.

REDACTIE: Gerard van de Garde (eindredacteur), Joep Janssens, Thei Moors, Paul Poell, Bert Thomassen.

VASTE MEDEWERKERS: Willem Cartigny, Leonard Fortuin, Dennis Janssen, Peter Wijnands (fotografie).

MEDEWERKING AAN DIT NUMMER:

Yvonne de Vries.

REDACTIE-ADRES: Prinsesselaan 1a, 6042 JA Roermond, tel. 0475-329548. ISSN: 1389-2606.

Overname van artikelen is toegestaan nadat toestemming is gevraagd en als bronvermelding wordt toegepast.

ABONNEMENTEN: € 10,- per jaar, over te maken op Postbank 7625876. Bij meerdere abonnementen op één adres abonnementsprijs in overleg.

ABONNEMENTENADMINISTRATIE: Bachstraat 112, 6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.

VERSPREIDING: *Ruimtelijk* is buiten abonnement beperkt verkrijgbaar bij de VVV, de bibliotheken, het stadhuis, het Stedelijk Museum en boekhandel Boom.

VORMGEVING: Bert Thomassen.

MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR: ARS Grafische Producties & Communicatie.

STICHTING RUIMTE:

Bestuur: Leonard Fortuin (voorzitter), Bert Thomassen (secretaris), Willem Cartigny (penningmeester), Lucien Jansen (bestuurslid).

Secretariaatsadres: Bachstraat 112, 6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.

UIT DE SCHULP & IN DE PEN

NIET-VERDWENEN PUTBEELD

In Kleine monumenten in Roermond van drs. G. Venner staat op bladzijde 59 een foto 'Putbeeld Roersingel'. Dit is het niet-verdwenen putbeeld, niet het beeld op jullie foto in Ruimtelijk van maart 2003. Dat beeld staat verderop in de Tomaskerk.

Yvonne de Vries, Roermond

Naschrift redactie: Oeps ...! Hiernaast alsnog de goede foto. Foto: Peter Wijnands.

AFSCHUWELIJKE GRAUWE GRIJZE MASSA

Op uw verzoek om te reageren op de nieuwbouw Roersingel-Molenstraat, is er voor mij maar één reactie, en die is: afschuwelijk, die grauwe grijze massa met vooral

op de 1e en 2e etage die kleine inpandige balkons en kleine ramen, die ze niet kunnen gebruiken vanwege de uitlaatgassen. Vanuit mijn appartement in de voorstad heb ik genoten van de bouw en vooral van het werk van de hijskranen, maar nu het klaar komt is het genot over, vooral nu ook nog alle bomen zijn gekapt! Mijn enige troost is, dat de toekomstige bewoners van 'de Bunker' kunnen genieten van het afschuwelijke houtwerk van 'ons' gebouw 'de Apekooi'!

Met vriendelijke groeten,

Mevr. C.H. Heijnen, Roermond

Naschrift redactie: Een troost voor beide kanten: er komt wellicht nog een gebouw tussenin te liggen!

STICHTINGSNIEUWS

ACCEPTGIRO'S

Bij het eerste nummer van de huidige jaargang (maart 2003) is voor de betalende abonnees een acceptgiro meegestuurd of -bezorgd. Vele abonnees hebben inmiddels met die acceptgiro of anderszins hun jaarlijkse bijdrage voldaan. Toch hier nog het verzoek aan alle anderen om die bijdrage alsnog te voldoen. (Dit geldt uiteraard niet voor degenen die Ruimtelijk als cadeau ontvangen.) Het scheelt ons aardig in werk en kosten als we géén herinnering hoeven te versturen. En helaas ... wie niet betaalt, valt - Ruimtelijk gezien - buiten de boot!

In het colofon op pagina 2 vindt u alle gegevens over de manier van betalen als u de acceptgiro niet meer heeft. ®

ROERSINGEL-'FEEST'-'OPEN DAG'

In september zal - eindelijk - het Roersingelcomplex worden geopend. Onder de naam Roersingelcenter zal het complex van nieuwbouwwoningen, winkels en herstelde panden dan gebruiksklaar zijn. Omdat de stichting Ruimte mede bekend is geworden door haar succesvolle beïnvloeding van het uiteindelijke ontwerp en omdat de stichting Ruimte zich sindsdien in een groeiend aantal abonnees/donateurs mag verheugen, organiseren wij - samen met de projectontwikkelaar - een opendag in het complex. Op of omstreeks woensdag 3 september zal de officiële opening van het center plaatsvinden voor betrokkenen, winkeliers, bewoners, gemeente en genodigden.

Het feestcomité van Ruimte wil rond die datum (vermoedelijk op de zondag van het Open Monumentenweekend)

onder meer het volgende organiseren:

- bezichtiging van en rondleiding in gerestaureerde of nog te restaureren delen van het complex, vooral het voorpand en de bijgebouwen van de voormalige ijzerhandel Cillekens-Dreessens;
- tentoonstelling van plannen, tekeningen, foto's, onderzoeken, krantenknipsels, archeologische vondsten (ook uit de 'rotonde-opgravingen' van dit voorjaar);
- wellicht een expositie van tekeningen uit het archief van architect Dupont (zie Ruimtelijk december 2002).

Daarnaast zal uiteraard informatie over stichting Ruimte beschikbaar zijn.

In het volgende nummer van Ruimtelijk wordt uitvoeriger uit de doeken gedaan wat er exact georganiseerd wordt en wat de 'plekken' zijn. Ook in andere media zal hierover vermeld worden. ®

VOORUITBLIK: PLEISTERS OP WONDEN

Graffiti verschijnen niet in de laatste plaats op blinde muren, als fleurige pleisters op architectonische wonden. Een aantal achterkanten langs het spoor bij de Moutfabriek, in Broekhin en in Leeuwen is door airbrush-artisten onder handen genomen. Waar architectuur verwordt tot vervuiling, ontwikkelt vandalisme zich tot kunst. In de volgende Ruimtelijk veel méér. ®

GvdG

STEDELIJKE VERNIEUWING IN DE COMPONISTENBUURT

Dissonant in een steden- bouwkundige harmonie

Foto: Peter Wijnands.

TEKST: THEJ MOORS

De laatste jaren zijn er onder de noemer van stedelijke vernieuwing veel gaten in het Roermondse stadsbeeld ontstaan. Denk aan de hoek Nassaustraat/Mgr. Driessenstraat. "Hiej kump nieks" schreef Koos Peters op een bord, als noodkreet aan het stadsbestuur.

Wat gebeurt er met de gaten aan de Nassaustraat, de Brabantsestraat en de Hendriklaan, de Maria-Theresialaan/Spoorlaan, de Keulsebaan en niet te vergeten het gat aan de Mozartstraat in de Componistenbuurt? De vergelijking met 'Ground Zero' in New York komt bij mij op; de Roermondse Twin Towers werden drie maanden na het tragische gebeuren in New York, weliswaar met vreedzame bedoelingen maar eveneens onder grote belangstelling van media en bewoners, opgeblazen. En ook hier zijn er, na het optrekken van de stofwolken, discussies ontstaan over het hoe en wat van de in te vullen leegte.

Werden in New York onlangs de nieuwe plannen gepresenteerd, op de Donderberg dreunt de klap nog lang na en zijn er nog geen concrete plannen klaar - of toch?

Een fietstocht door een buurt die al 35 jaar lang roept om acceptatie.

Op een zonnige maar koude voorjaarsdag fiets ik vanuit de Kapel in 't Zand richting Componistenbuurt. Vanuit de bestaande stad was dit 35 jaar geleden de snelste weg naar de nieuwe buurt; door het open veld via de Terbaansweg bereikte je toen de wijk in aanbouw.

Na de oorlog bood dit agrarische gebied in de gemeente Maasniel een unieke gelegenheid om uit te breiden, voor Maasniel zelf en voor Roermond. In 1949 publiceerden beide gemeenten een gezamenlijk Uitbreidingsplan. Eén maand na de annexatie van Maasniel, in september 1959, nam de gemeente Roermond het besluit tot bebouwing van het gebied. Vijf jaar later gaf de provincie goedkeuring voor een uitbreiding tussen de zojuist gereedgekomen Kemp en Maasniel. Roermond had haast; de woningbehoefte was groot en veel Roermondse mensen wilden naar de meer agrarische buurgemeenten verhuizen¹. Door snel te handelen probeerde men deze trend te keren, zodat mensen zich blijvend in Roermond zouden vestigen. Het schetsplan voor de Donderberg werd gemaakt door Gemeentewerken; op basis hiervan ontstond het zeer moderne stedenbouwkundige plan voor de Vliegeniers- en de Componistenbuurt van Daan Zuiderhoek uit Baarn.

De Terbaansweg kent vanuit de Kapel een enigszins gebogen verloop. Eenmaal

voorbij de kromming gefietst, op de kruising met de Donderbergweg, heb ik vrij zicht op de componistenflats. Het uiterlijk van de wijk doet grootschalig aan, maar de ontwerpprincipes die eraan ten grondslag liggen beoogden het tegendeel. Steeds is er vanuit de laagbouw uitzicht op de hoogbouw en andersom, waardoor in feite een zekere beslotenheid wordt gecreëerd; je kijkt nergens in een loze ruimte. Dit effect wordt versterkt doordat de hoogbouw steeds aan het einde van een doorgaande weg is gesitueerd. Daarbij zijn de straten erg ruim van opzet, met op regelmatige afstand een pleintje of een open ruimte. Al met al een heel heldere structuur en hoewel ze meerdere malen wordt herhaald, verveelt ze niet. Dat komt ook door de variatie in woningtypen en bouwhoogten; om en om zijn rijtjeshuizen van twee bouwlagen afgewisseld met *drive-in*-woningen van drie lagen of garageboxen van één laag, dit alles omgeven met een randje hoogbouw.

¹ Nelissen, De Bruijn en Schlösser: Woonwensen en woongeschiedenis, een onderzoek in Roermond, Nijmegen 1971. Blijkens dit onderzoek kende Roermond van 1964 tot en met 1970 een gemiddeld jaarlijks vertrekoverschot van 273 personen naar de aanliggende gemeenten, ondanks de vestiging van 210 nieuwkomers gemiddeld per jaar uit andere delen van het land.

Op het kruispunt van wegen fiets ik rechts af en volg de Donderbergweg naar het zuiden.

Onder de eerste bewoners heerste een zekere pioniersgeest: wonen in een moderne buurt in aanbouw, ver weg van de 'oude stad' en verstoken van veel zaken die bij een woonbuurt horen. Winkels waren er niet. Voor grotere boodschappen moest de huisvrouw naar de stad. De eerste school was de Vincent van Goghschool en die had noodlokalen voor acht klassen, waarvan vijf kleuterklassen. Een rooms-katholieke school, "maar iedereen van welke gezindte dan ook is welkom op deze school. Immers de maatschappij moet van de grond af aan opgebouwd worden" aldus Peter Munnix destijds. Dokter J. Lamers was de huisarts die deze pioniers van medische zorg zou gaan voorzien en hij betrok als eerste een huis in de Ravelstraat. Voor de mens in zielen nood kwam in 1968 pastoor De Wit, die de keet van bouwfirmas Fick als noodkerk mocht gebruiken. De eerste telefooncel werd pas in 1969 geplaatst, na herhaaldelijke verzoeken van bewoners.

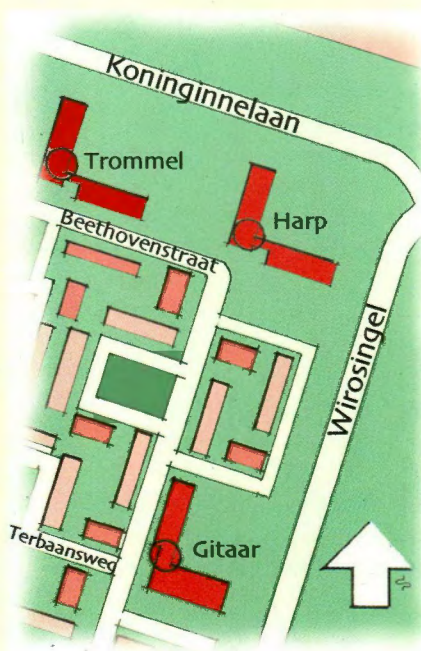
Vanuit de Donderbergweg sla ik links af de Ravelstraat in. Een kort straatje tegenover een kinderboerderij. Aan het einde ga ik rechtsaf, om via de Bachstraat een open terrein aan de Lisztstraat te bereiken. Er werd indertijd strijd gevoerd om dit terrein in gebruik te houden als speelruimte voor de jeugd. De jonge pioniers trokken zelfs naar het stadhuis om te pleiten voor behoud van dit veldje.

Vanuit de Lisztstraat maak ik een slinger naar de Chopinstraat.

De eerste flatwoningen kwamen gereed op 13 april 1968 in de Tuba, die toen nog geen naam had. De woningen, getekend door de heren Beckers en Kurvers, hadden een royale oppervlakte van 100 m². Vooral in het begin waren deze flats populair bij hoger opgeleiden en mensen die eens anders wilden wonen, zoals architecten en kunstenaars. In 1969 bestond de helft van de buurt uit mensen van buitenaf. Op een speciale bijeenkomst met het college van B&W gaf de buurt haar wensen aan: speelterreinen voor de jeugd, een kerk, een gemeenschapshuis en een winkelcentrum. Met name dit laatste was lang een heikel punt voor het gemeentebestuur. Immers 2000 mensen verlangden naar een inrichting die pas bij 14.000 inwoners voorzien was. Burgerinitiatief bood echter uitkomst en uiteindelijk mochten er meerdere tijdelijke winkels gevestigd worden in de garageboxen onderin de Contrabasflat.

CHRONOLOGISCH OVERZICHT

- 1949 *Uitbreidingsplan in Hoofdzaken* van de gemeenten Roermond en Maasniel
- 1959 - 1 augustus: annexatie gemeente Maasniel door Roermond
 - 22 december: Voorbereidingsbesluit Uitbreiding Donderberg (7e wijziging *Uitbreidingsplan in Hoofdzaken*)
- 1964 goedkeuring bouw 4000 woningen Donderberg voor 13.000 bewoners door Gedeputeerde Staten
- 1964 december: presentatie stedenbouwkundig plan
- 1966 - start bouwwerkzaamheden
 - vestiging dokter Lamers
- 1967 start bouw Vliegeniersbuurt
- 1968 - 13 april: oplevering eerste flatwoningen Tubaflat
 - opening Vincent van Goghschool
 - vestiging pastoor De Wit
 - 230 gezinnen
- 1969 - oktober: opening winkels in garageboxen onder Contrabasflat
 - eerste telefooncel
 - 500 gezinnen (2000 bewoners)
- 1970 start bouw Sporthal Donderberg
- 1972 opening Winkelcentrum Donderberg (Kasteel Hillenraedtstraat)
- 1975 - start bouw Kastelenbuurt
 - opening De Donderie
- 1995 start buurtpreventieproject Componisten- en Vliegeniersbuurt
- 2002 12 december: Tubaflat opgeblazen
- 2003 overleg met betrokkenen over vernieuwing aan de hand van schetsplan Teun Koolhaas Architecten

De bouwlagen in de Componistenbuurt: hoe roder het woonblok, hoe meer lagen het telt (één tot drie). De flats zijn twaalf lagen hoog. Tekening: Joep Janssens.

Bij het pleintje in de Chopinstraat rij ik linksaf. Nu blijkt hoe de opzet van deze wijk is: door de rangschikking van huizen rond een vierkant pleintje is er een bepaalde mate van sociale controle in de buurt. Dat meen ik te voelen als ik niet het pleintje rond fiets, maar rechtdoor ga via de achterterreinen van de wonin-

gen. Hier krijg je, vanuit het midden van de laagbouw, een aardig beeld van de gelaagdheid die de stedenbouwkundige voor ogen heeft gestaan. Ik kom uit op een pleintje in de Terbaansweg en buig weer linksaf. Bij de cafetaria stop ik even. Op het kruispunt van Bachstraat en Terbaansweg heb je een mooi voorbeeld van de beslotenheid zoals bedoeld in het stedenbouwkundige ontwerp. Aan de zichtbaarheid van de verschillende gebouwen aan de horizon kun je je eigen plek afleiden in de buurt.

In de jaren tachtig kregen de flats op initiatief van bewoners, woningvereniging en een schildersbedrijf een beschildering met muziekinstrumenten; een poging om de herkenbaarheid van de woongebouwen te vergroten en de vervreemding te verkleinen.

Ik wil verder, maar het is koud en de frietkraam lonkt. Na enige twijfel ga ik toch naar binnen; even een warme neus halen. Achter de koffie kom ik na een tijdje in gesprek met een buurtbewoner van het eerste uur.

"Och jóng," wat hier al niet allemaal over gezegd is! In het begin was dat hier één grote familie, met saamhorigheid en onderlinge behulpzaamheid. Toen was dat nu eenmaal zo. De flats waren toen al een beetje moeilijk; de kwaliteit van de woningen was toch minder; gehorig, te weinig bergruimte en bijna geen moge-

lijkheden voor wassen en drogen. Veel van de pioniers trokken na verloop van tijd weg. Het niveau van de hoogste buurt daalde langzaam. Met het groter worden van de Donderberg werden ook de mensen afstandelijker. En in feite hadden we toen alles waarvoor we geknokt hadden: winkels, een kerk, gemeenschapshuis, scholen, waar moesten we ons nog voor inzetten? Met de komst van de buitenlanders werd de afstand met de burens nog groter. Die mensen geven niks om een buurtleven met Nederlanders en hebben vaak hun eigen wereld. Ja, en die 'afrekening in het drugscircuit' in de Mozartstraat heeft het hele beeld van de buurt geen goed gedaan. We kregen toen een stempel en dat zijn we niet meer kwijtgeraakt. Tenslotte moest je op de radio horen dat je in de armste buurt van Nederland woont. En toch woon ik hier graag. Het zijn fijne, grote woningen. Eigenlijk heeft onze buurt het tij niet mee gehad; het zijn allemaal huurwoningen

Afwisseling in bouwhoogtes levert een beeld van beslotenheid op. Foto: Peter Wijnands.

hier en de flats zijn veel te grootschalig voor zo'n kleine buurt. Een echt buurtleven kan zo niet blijven bestaan. "Noe, loat ich 't zo zegke," die flats hadden we nodig voor de huisvesting van de woningzoekenden in de stad, maar voor de buurt konden we ze missen als kiespijn. Tot voor het opblazen van de Tuba stond een groot deel van die flats leeg. Blij dat hij weg is. Daar komt toch allerlei gespuis op af, "neet?"

Ik probeer nog te wijzen op de stedenbouwkundige principes, de gelaagdheid in het ontwerp, de beslotenheid ... "Zègk hei," wat heb ik eraan als de mensen er niet in willen wonen? Niemand begrijpt die filosofieën en waarom zouden ze dat ook moeten, mensen willen vaak alleen maar goedkoop en leuk wonen. Dan accepteren ze die dingen. Een waarheid als een koe ...

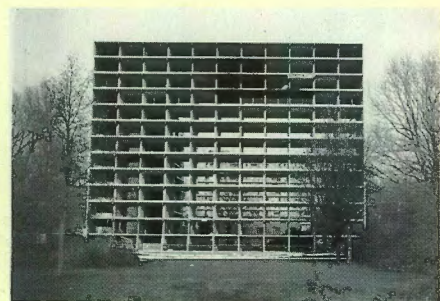
Enigszins ontnuchterd verlaat ik het etablissement. Ik stap weer op mijn fiets. De koude wind die is opgestoken staat pal van voren en snijdt recht in mijn gezicht. Via de Donderbergweg werk ik mijn weg langs de Vincent van Goghschool en het Vrouwentrefcentrum naar de Beethovenstraat. Zou ik er zelf willen wonen? Voor de Contrabas stop ik en kijk naar het gebouw. Het geheel ziet er sjofel uit, de gebruikte bouwmaterialen zijn allemaal sterk verouderd en kunnen een nieuwe laag verf gebruiken. In het trappenhuis zijn tegeltjes gebruikt uit het jaar toebak en ze liggen los. De lift geeft een troosteloze aanblik. De woningen mogen dan wel ruim van opzet zijn - als de entree al minder is, kies je dan nog voor deze woningen? Als je een keus hebt!

En daar ligt het probleem. Een onder-

zoeksrapport² spreekt duidelijke taal met betrekking tot de samenstelling van de flats. Doordat de hogere inkomens uit de flats wegtrekken en er zich in hun plaats hoofdzakelijk starters met minimuminkomens vestigen, wordt de bewonerssamenstelling van de flats eenzijdiger. Een hoog verhuispercentage maakt dit effect erger. Daarbij leken tot voor kort, toen de lonen nog redelijk stegen, meer starters eerder weg te trekken. Deze grote doortocht komt de flatwoningen in de Componistenbuurt niet ten goede.

Het waait nu echt koud op de kop van de Beethovenstraat en de Donderbergweg. Ik loop naar de flat, uit de wind in de zon. Nu zie ik dat er gewerkt wordt aan de benedenverdiepingen. Om een positief signaal af te geven heeft Wonen Zuid halverwege de jaren negentig besloten de woningen aan te pakken, beginnend in de Vliegeniersbuurt. Dat was nodig ook; de buurt was in een neerwaartse spiraal terechtgekomen. Er zijn allerlei maatregelen getroffen om de criminaliteit terug te dringen en de veiligheid op straat weer terug te krijgen. Een buurtpreventieproject is erg effectief gebleken en heeft ertoe geleid dat er minder inbraken zijn en mensen 's avonds weer de straat op durven. De Vliegeniersflats zijn nu grotendeels gereed en het resultaat mag er wezen. Van de Componistenflats is de Contrabasflat de eerste die aangepakt wordt. Het is de bedoeling dat er een interessantere bewonersmix ontstaat, met senioren en gehan-

² *Companen: Woonmarktperspectieven Roermond 2010, in opdracht van Wonen Zuid, Rotterdam/Arnhem 1998.*

Afbraak Gemeenschapshuis/Vrouwentrefcentrum in 2002.

dicapten in aangepaste woningen in de eerste drie bouwlagen. Een peuterspeelzaal komt er ook bij.

Inmiddels ben ik naar de hoek van de Beethoven- en de Mozartstraat gelopen. Ik stop aan de voet van de Harpflat. Hier, in het verlengde van de twee hoofdstraten van de Componistenbuurt, kijk je langs de flats dwars door de buurt.

De hoogbouw flankert de straten aan één kant en aan de andere kant staan de *drive-in*- en rijtjeswoningen. De kromme stammen van de bomen contrasteren prachtig met de verticale lijnen van de strakke gebouwen. Door de leeftijd van die bomen besef ik dat Roermonds ooit modernste buurt het snelst verouderd is van alle naoorlogse buurten. En zoals veel naoorlogse buurten, bijvoorbeeld de Bijlmermeer, is ook de Componistenbuurt een buurt met veel superlatieven. Je kunt er het hoogst wonen voor het minste geld. Het is een buurt waarin het meest met de menselijke maat geëxperimenteerd is, met een uitdagend resultaat.

We zagen ook dat de doorstroom van huurders in de flats het hoogst is, de mensen vertrekken er het eerst. Daardoor heeft de buurt misschien wel de slechtste naam van alle buurten en is het volgens zeggen de armste buurt van het land³.

Ik stap weer op de fiets en de wind blaast me de Mozartstraat uit. Uiteindelijk bereik ik de plek waar de Tubaflat heeft gestaan. De zon voedt hier nu de opkomende plantjes op de plek waar ooit met

trots de eerste Roermondse hoogbouw-woningen werden gepresenteerd. Intussen maakt Wonen Zuid, als belangrijkste speler in de buurt, driftig plannen. Een bespreking met alle buurtpartijen zoals bewonersgroepen, gemeente, politie, huisartsen, thuiszorg moet uitkomst geven over deze vernieuwingsplannen. Aan de hand van een schets zal binnenkort worden besproken welke mogelijkheden er zijn. Wonen Zuid presenteert dan ook de plannen voor nieuwbouw op de plek van de Tubaflat. De bestaande hoogbouwflats Contrabas, Trommel, Harp en Gitaar blijken in de recent veranderde markt ineens weer populair. Starters en jonge gezinnen vragen weer om huurwoningen vanwege de gestegen woningprijzen. Hierdoor zullen de plannen voor de sloop van andere componistenflats voorlopig in de ijskast verdwijnen. Dat komt mooi uit, want in het verlengde van de Harp en de Gitaar kan er dan, volgens Albert Nijsten van Wonen Zuid, een hoger aantrekkelijker appartementengebouw komen om de ritmiek van de stedelijke rand niet te abrupt te laten eindigen. Wel weer hoogbouw, alleen komen er nu koopappartementen in. Het schijnt dat deze plek voor de bouw van dergelijke woningen aantrekkelijk is; ruime woningen in een groene omgeving en een prachtig uitzicht. Wanneer heb ik dat eerder gehoord?

Plannen worden thans anders gepresenteerd dan in de jaren zestig. Werden deze toen door de hoge heren in het stadhuis of bij St. Jozef beraamd, nu kunnen planmakers, zeker als het om een woonbuurt gaat, niet meer om de bewoners heen. Het is afwachten hoe zij zullen reageren op de plannen. Laten we hopen dat de open, heldere structuur van de Componistenbuurt niet zal worden gefragmenteerd door parkeerhavens, plantsoentjes, drempels en woonerven. Maar misschien kijk ik teveel met het oog van een stedenbouwer en moet ook ik de wensen van de bewoners voor de revitalisering van hun buurt accepteren.

Als ik naar huis fiets voel ik een leegte; steeds kijk ik om en heb ik het gevoel dat er iets mist. Een hoogbouwflat die hier jarenlang stond? Een wezenlijk onderdeel van een veelzeggend stedenbouwkundig concept? ®

Het opblazen van de Tubaflat (december 2001) werd gefotografeerd door J. Straus.

³ SCP en CBS: Armoedemonitor 2000, Den Haag november 2000. Uit dit stuk blijkt dat de armoede in de Componistenbuurt tussen 1994 en 1998 ten opzichte van andere kleinere gemeenten overproportioneel is toegenomen. De opstellers van het rapport wijten deze grote stijging aan een onderschatting van de armoede in 1994, maar ook aan een flinke toename van het aantal bijstandsontvangers in de Componistenbuurt, het Roermondse Veld en de Sterrenberg, alsmede aan het hoge aandeel huurwoningen en middelhoge (lees: onpopulaire - TM) flats. Uit een cijfermatige vergelijking van volksbuurten in Heerlen, Maastricht, Rotterdam en Den Haag (op basis van de betreffende CBS-uitgaven Gemeente op Maat, 1999) blijkt dat er armere buurten in Nederland zijn. Met de Sterrenberg hoort de Componistenbuurt weliswaar tot de armste, maar er zijn buurten in Den Haag en Rotterdam die het nog minder breed hebben en de verschillen met de arme buurten in bijvoorbeeld Heerlen, Kerkrade en Maastricht zijn klein.

Illegale sloop in de Hamstraat

TEKST: WILLEM CARTIGNY

In de aflevering van *Ruimtelijk* van maart informeerden we u heel in het kort via onze rubriek *Op de rol* over de nieuwbouwplannen aan de Hamstraat. Ruimte had bezwaar daartegen aangevoerd wegens het ontbreken van een, verplicht, bouwhistorisch onderzoek. Op de valreep verscheen dat rapport alsnog zodat ons bezwaar kon worden ingetrokken.

Bij de betreffende hoorzitting in januari jongstleden was door de ontwikkelaar nog eens toegezegd dat hij niet van zins was iets onder de grond aan te roeren, waar nog oude kelders zaten die ook in het bouwhistorisch rapport werden vermeld. Dat mocht ook niet, want de sloopvergunning was enkel voor de opstallen boven de grond.

KELDERS GESLOOPT

Medio maart werden we gebeld door omwonenden dat er oude kelders massaal werden weggesloopt, zonder enig nader onderzoek. Het betrof hier twee middeleeuwse kelders aan de straatkant: een grote met mergelblokken en een kleinere. Later bleek dat er waarschijnlijk nog een derde kelder in het geding was. Met de inhoud, waaronder urnen, werd alles kapotgeramd en in vrachtwagens afgevoerd.

De gemeente was al gebeld maar de gemeentelijk coördinator archeologie zei er niets (meer) aan te kunnen doen.

Dat is merkwaardig want ten eerste was de sloop strijdig met de bouwvergunning, ten tweede strijdig met het Bestemmingsplan Binnenstad en ten derde schermde de gemeente er graag mee dat we maar hoeven te kijken als we bijzondere zaken in de oude binnenstad vinden en men zal komen kijken en desnoods de bouw-/sloophandelingen stilleggen (wat ook geboden is op grond van de verleende vergunningen). Niet dus. Wel werd de zwartepiet doorgespeeld naar de Werkgroep Archeologie van Rura, die door de gemeente van tevoren

was ingeseind, maar niet was komen opdagen voor onderzoek. Nu was dat laatste niet zo vreemd, want de kelders zouden bewaard blijven. Als dan de werkgroep prioriteit geeft aan andere dringende zaken - per slot zijn het ook 'maar vrijwilligers' - dan is dat niet onlogisch.

Dat betekent dat er kort na de archeologische ramp aan de Roersingel (zie het vorig nummer van *Ruimtelijk*) opnieuw archeologisch erfgoed is gesloopt, zonder enig onderzoek en in strijd met de eigen regelgeving van de gemeente.

In het Bestemmingsplan Binnenstad staat onder andere het volgende dat van toepassing is op deze situatie:

"Niet-zichtbare relictten uit de middeleeuwen zoals kelders en de huisconstructies achter de gevel dienen behouden te blijven". En over het bodemarchief: "Er dient in eerste instantie te worden gestreefd naar behoud ter plekke. Indien dat niet mogelijk is dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd en de eventuele vondsten te worden geborgen."

Wethouder Van Rey had nog in februari in de raad geroepen "dat in Roermond nooit iets wordt afgebroken zonder dat daarover goed is nagedacht". Je zou bijna gaan veronderstellen dat er in dit geval dan kennelijk zeer goed over nagedacht is hoe men zo snel mogelijk die lastige kelders kon opruimen voordat kritische groepen als Ruimte of de Werkgroep Archeologie er lucht van zouden krijgen.

Wethouder Imkamp van cultuur (waaronder archeologie) meldde in *Dagblad De Limburger* dat hij niet op de hoogte is van verplichtingen op grond van het bestemmingsplan en het Beschermd Stadsgezicht die zeggen dat er niet zomaar iets mag worden afgebroken. Zou het dan voor de wethouder van archeologie niet onderhand tijd worden dat hij wel op de hoogte raakt? Desnoods willen wij hem wel voorlichten.

GEEN INCIDENT

De illegale sloop aan de Hamstraat is de zoveelste in een rij van sloopwerken in strijd met de gemeentelijke en rijksregelgeving. Hij bewijst opnieuw het failliet van het gemeentelijk beleid van pappen en nathouden. Of men kent de eigen regels niet, of men is niet in staat of van plan er de hand aan te houden.

En men is tot nu toe evenmin bereid te streven naar een structurele oplossing, waarvoor Ruimte de ingrediënten heeft aangedragen en die al in de Monumentennota van 1990 is vastgelegd: inventarisatie van die panden in de binnenstad van vóór 1850 die geen enkele bescherming kennen, maar mogelijk wel zeer waardevol of beschermenswaard zijn. Op grond van zo'n inventarisatie zouden bouwplannen vooraf beoordeeld kunnen worden op risicofactoren. Zoals het nu gaat hobbelen we van het ene 'incident' naar het andere en wordt het historisch erfgoed steeds verder aangetast. In een reactie op deze kwestie in het Monumentenoverleg van eind maart vertelde de gemeente dat men, mede naar aanleiding van de notitie van Ruimte, bezig is met een algehele herziening van het monumenten- en archeologiebeleid. Daar willen we dan best even voor pas op de plaats maken, maar gezien de aanhoudende personele problemen bij de gemeente, het tussentijds vertrek van de monumentencoördinator en prioriteiten elders vrezen we dat dit de zoveelste goede bedoeling is die in de lade wordt opgeborgen, en dat het wachten is op het volgende 'incident' waarbij monumentaal erfgoed sneuvelt. ®

ZONNEWIJZERS OP GEBOUWEN IN ROERMOND

TEKST EN FOTO'S: YVONNE DE VRIES

TEKENINGEN: JOEP JANSSENS

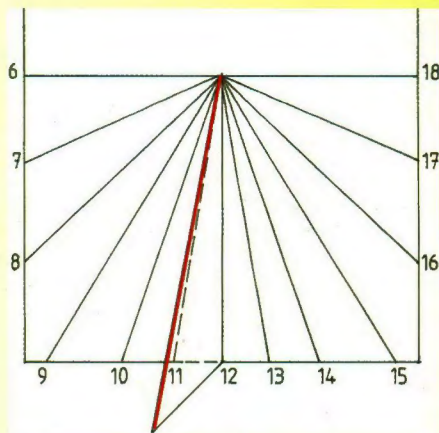
INLEIDING

Als ik de oude rechtbank op de Pollartstraat passeer, kijk ik altijd naar boven. De zonnewijzer op de zuidgevel is duidelijk te zien, de schaduw van zijn wijzer niet altijd. Dat hangt van het weer af. Want, zoals de titel van dit stuk het aangeeft, een zonnewijzer telt alleen de zonnige uren.

Vlak bij deze zonnewijzer bevindt zich nog een andere, die niet zo duidelijk zichtbaar is vanaf de straat. Op de zuidgevel van het Louisapension is ook een wijzer te vinden. Deze is te zien vanaf het binnenplein aan het Munsterplein. Voorzover ik weet zijn dit de enige twee zonnewijzers op gebouwen in Roermond. Natuurlijk zijn er in diverse tuinen en parken zonnewijzers van het type 'sphaera' (bol) 'armillaris' (band) 'gnomonica' (stijl) te vinden. Deze zonnewijzers zijn nog steeds te koop in tuincentra. Die laat ik in dit artikel buiten beschouwing.

Mijn interesse voor deze twee Roermondse zonnewijzers begon in 1985, toen ik het boekje *Zonnewijzers aan en bij gebouwen in Nederland* cadeau kreeg. In dit boekje zijn lijsten opgenomen van zonnewijzers in Nederland, gerangschikt naar provincie. Bij de lijst van Limburg ontbreken echter de twee Roermondse zonnewijzers. Zonnewijzers uit bijvoorbeeld Weert, Venlo en Thorn zijn wel in de lijst te vinden. Het is niet mijn bedoeling de ingewikkelde berekeningen rondom de zonnewijzers en hun instellingen te behandelen. Daarvoor verwijs ik onder meer naar bovengenoemd boekje. Ik wil wel de aandacht vestigen op deze interessante kleine monumenten van Roermond.

'Ik tel alleen de zonnige uren'

Verticale zonnewijzer (zuidwijzer).

De zonnewijzer aan het voormalige Paleis van Justitie.

DE FUNCTIE VAN ZONNEWIJZERS

Een zonnewijzer is een instrument waarvan de schaduw van een onderdeel de maat aangeeft voor de tijd. Het onderdeel dat het meest wordt gebruikt om die maat aan te geven is een ijzeren, poolgerichte staaf, de *stijl* of *gnomon* genoemd. In de meest simpele uitvoering (zoals bij het kerkje in Limbricht) werd een staaf rechtop in de grond of in een gevel gestoken: zijn schaduw gaf de tijd aan. Later ging men een poolgerichte staaf gebruiken, om de waarneming te verfijnen.

De zon gebruiken om de tijd aan te geven is zo oud als de mens zelf. De Maya's, de Babyloniërs en de Egyptenaren maten de tijd af aan de zonnestand. Ook de Grieken en de Romeinen gebruikten de zon voor hun tijdwaarneming. Zelfs in onze tijd wordt nog met zonsopgang en zonsondergang gemeten, bijvoorbeeld bij de toegangstijden van parken en kerkhoven, bij het ontsteken van verlichting en het vlaggen op nationale feestdagen.

Vroeger hadden de gewone mensen die van dag tot dag en van seizoen naar seizoen leefden, geen klok of centrale tijdmeting nodig. Voor de ordening in de maatschappij was het wel belangrijk dat er afspraken werden gemaakt voor een centrale tijdmeting, bijvoorbeeld om zo te komen tot een uniforme jaarkalender. Ook voor belangrijke gebeurtenissen waarbij veel mensen waren betrokken, was het bestaan van een centrale tijd een noodzaak. Denk u maar aan rechtspraak, markten, kerkdiensten, begrafenissen. De middeleeuwer bijvoorbeeld kende de torenklok, die werd geluid bij rampen, branden en het sluiten van de stadspoort. Voor kloosterlingen was de dagindeling strak geregeld. De kloosterklok werd geluid voor gebed, maaltijd en werk.

In de middeleeuwen gebruikte men naast zonnewijzers ook zandlopers en

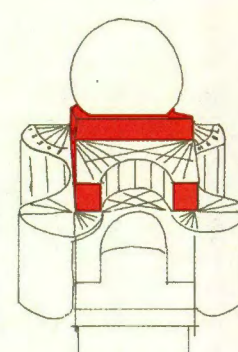
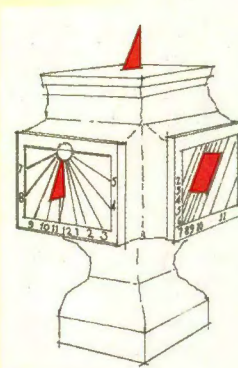
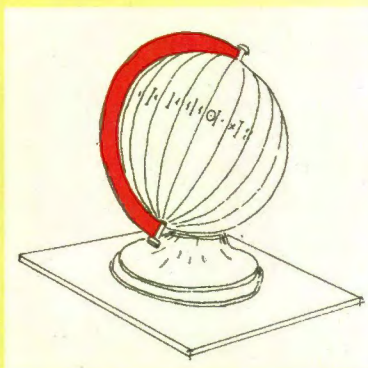
waterklokken om de tijd te meten. Vanaf 1500 kwamen mechanische uurwerken in zwang. Toen werd het ook mogelijk om uurwerken op torens te installeren. De mechanische uurwerken werkten in begin niet helemaal feilloos. Daarom waren er tot circa 1800 zonnewijzers nodig ter controle van de mechanische tijd.

Hoewel zonnetijd uiterst precies is, heeft deze het nadeel dat de tijdwaarneming alleen overdag en bij zonneschijn kan gebeuren. Ook is het noodzakelijk dat er centrale afspraken worden gemaakt over begin en einde van een zonnedag, de lengte van de dag. Deze tijdmeting van de zogeheten 'zonnedag' is niet simpel. Ik beperk me tot de Nederlandse zonnedag. In Nederland is sinds het begin van de burgerlijke tijdmeting aan het einde van de 18e eeuw een *middelbare zonnedag* ingesteld. Deze dag duurt 24 uur, met de hoogste zonnestand om 12 uur 's middags. Het is een gemiddelde: in Nederland is in de winter de zonnedag korter dan in de zomer.

Later zijn er, eerst nationaal en later internationaal, afspraken gemaakt over de vraag wanneer het precies 12 uur is. Dat is nodig gezien de ligging van Nederland tussen 3°23' en 7°10' OL en tussen 50°45' en 53°30' NB. De hoogste zonnestand is in Amsterdam later dan in Roermond, dat immers oostelijker ligt.

De internationale tijdmeting is gebaseerd op de nulmeridiaan in Greenwich (Groot-Brittannië). Alle plaatsen gelegen op deze meridiaan hebben dezelfde tijd, met 12 uur als midden van de dag. Plaatsen ten westen en ten oosten van de nulmeridiaan lopen respectievelijk achter of voor op de Greenwich tijd. In Nederland kenden we tot de Tweede Wereldoorlog de Amsterdamse tijd, die twintig minuten voor lag op de Greenwich tijd. De verschillen in Nederland bedroegen maximaal + 8 of - 8 minuten ten opzichte van deze Amsterdamse tijd.

Na de Tweede Wereldoorlog kregen we in Nederland de Midden-Europese Tijd (MET): die is één uur voor op de Greenwich tijd. De zonnewijzer geeft de plaatselijke tijd aan, met een verschil van ongeveer 40 minuten met de MET. Uiteraard komt daar de invoering van de zomertijd als extra complicatie bij. Als de klok in de zomer in Roermond 12.00 uur slaat, wijst de zonnewijzer, mits goed afgesteld, ongeveer 10.20 uur aan. Met andere woorden als de zonnewijzer 12.00 uur aangeeft in de

Bolvormige, kubusvormige, polaire en equatoriale zonnewijzers.

Naar J.G. van Cittert-Eymers, Zonnewijzers aan en bij gebouwen in Nederland.

De zonnewijzer aan het Louisapension.

zomer, dan is het op onze MET-klok al 13.40 uur. In de winter zijn deze verschillen 60 minuten minder.

VORMEN VAN ZONNEWIJZERS

Er zijn verschillende typen:

- * de bolvormige zonnewijzers
Het model lijkt het meest op een globe. Dit type is vrij zeldzaam.
- * kubusvormige zonnewijzers
Ieder vlak wijst naar één van de vier windstreken, op elk vlak zit een stijl. Ook deze komen weinig voor.
- * polaire zonnewijzers
De wijzerplaat is evenwijdig aan de aard- of hemelas. Deze wijzers zien er zeer grillig uit; ze komen beperkt voor in Nederland.
- * equatoriale zonnewijzers
De staaf loopt evenwijdig met de hemelas, de as die vanaf het middelpunt van de aarde naar de poolster loopt. De eerder genoemde tuin-zonnewijzer behoort tot dit type.
- * horizontale en verticale zonnewijzers
De stijl geeft de schaduw aan op een horizontaal of verticaal vlak. Op de gebouwen treft men meestal verticale zonnewijzers aan. De wijzer op het zuidvlak komt het meeste voor.

DE ROERMONDSE ZONNEWIJZERS

De Roermondse zonnewijzers horen beide tot het type verticale wijzer, geplaatst op het zuidvlak. Dat is vrij logisch omdat daar de zon het langst te zien is. We noemen een dergelijke wijzer een zuidwijzer. Omdat de gevels van de gebouwen zelden precies op het zuiden zijn gericht kan de stijl, na berekening, oostelijker of westelijker op het zonnewijzervlak worden geplaatst om de afwijking op te vangen. Ook kan het vlak van de zonnewijzers deels verdiept of verhoogd in de gevel worden geplaatst om dit probleem op te lossen. De zonnewijzer op de oude rechtbank (het vroegere bisschoppelijke paleis, Pollartstraat 3) bestaat uit een vierkant witgepleisterd vlak, van ongeveer 1 x 1 meter (18 bakstenen met voegen hoog) met daarop in zwarte Arabische cijfers de tijdsindeling, van 6 uur tot 4 uur (van 06.00 tot 16.00 uur). De halve uren zijn met strepen gemarkeerd. Het bisschoppelijk paleis is gebouwd na de tweede grote stadsbrand van 1665. Gezien de vorm van de cijfers en na vergelijking met dergelijke wijzers uit Middelburg 1682 en Lisse 1728 zou ik deze zonnewijzer willen dateren rond

1700. De tijds aanduiding van 6 tot 4 uur heeft te maken met de schaduwwerking van andere gebouwen bij een lage zonnestand. De stijl is oostelijk afwijkend geplaatst omdat deze gevel niet precies op het zuiden ligt. Misschien dat deze zonnwijzer werd gebruikt om het uurwerk van de kathedraal te controleren. De ontwerper van dit paleis, broeder Joseph van Halle, maakte ook het ontwerp voor de barokke torenspits van de kathedraal. Uitgebreide beschrijvingen van deze zonnwijzer ben ik niet tegengekomen. Ik houd me aanbevolen voor reacties naar aanleiding van dit artikel. De zonnwijzer op het Louispension (ingang binnenplein Prinsenhof aan het

Munsterplein c.q. Pollartstraat 8) is in gele steen uitgevoerd: ongeveer 90 cm in het vierkant, (14 bakstenen met voegen) hoog. De tijd wordt aangegeven van 8 uur tot 2 uur (08.00 tot 14.00 uur), in Arabische cijfers. Ook hier worden de halve uren door strepen gemarkeerd. De stijl is oostelijk afwijkend geplaatst in verband met de ligging van de gevel. Deze beperkte tijds aanduiding heeft te maken met de slagschaduw van de vooruitstekende goot, die op deze wijzer valt. Ook deze zonnwijzer is voor zover ik weet nergens uitgebreid beschreven.

De wijzer op het Louispension lijkt een idee van de architect Jos Cuypers. Zijn ontwerp tekening uit 1911 laat een fantasiezonnwijzer zien. Waarschijnlijk stamt deze wijzer uit 1913 want ze is te zien op een foto van de inzegening van deze vleugel die werd aangebouwd als Louispension aan het Prinsenhof.

De Roermondse zonnwijzers zouden bij de beschrijving en inventarisatie van een gebouw als een soort industrieel monument moeten worden vermeld.

Dan krijgen ze ook de nodige bescherming en zorgvuldig onderhoud. Ze verdienen onze aandacht en zorg want zonnwijzers tellen alleen de zonnige uren; dat is iets wat mensen ook wat meer zouden moeten doen! ®

Literatuur:

- * J.G. van Cittert-Eymers, *Zonnwijzers aan en bij gebouwen in Nederland*, Thieme, Zutphen, 1972
- * J.G.F.M.G. baron van Hövell tot Westerflier, *Roermond vroeger en nu*, Fibula-Van Dishoeck, Bussum 1974, p. 96 (beschrijving pand Pollartstraat 3)
- * drs. G. Venner, *Kleine Monumenten in Roermond*, St. Christoffel, Roermond 1974, p. 29 (Pollartstraat 8), p. 30 (Pollartstraat 3)
- * J.G.F.M. baron van Hövell tot Westerflier, *Roermond in oude ansichten*, Europese Bibliotheek, Zaltbommel, 1974, derde druk, p. 115 (foto oude rechtbank Pollartstraat 3)
- * G.W.G. van Bree (inleiding en toelichting), *Roermond 750 jaar stad*, tekstboek, z.p., z.j. (1982), p. 18 (Pollartstraat 3)
- * dr. G.C.P. Linssen (red.), *Thuis in het Godshuis*, Roermond, H. van der Marck B.V., Roermond 1989, p. 26 (foto Mathieu Koch, genomen vanaf de Munsterkerk), p. 44 (ontwerp Louispension door Jos Cuypers)
- * J.M.E. Vleeshouwers, *Kraszonnwijzers op het St. Salviuskerkje van Limbricht*, De Maasgouw 109 (1990), kolom 13-20
- * *Oud Roermond vanuit de lucht*, foto's KLM Aerocarto, Slingenberg b.v., Hoogeveen, 1996, luchtfoto 1925 - nr. 2906
- * *De Trompetter*, 27-05-1997, Senioren-pagina (foto Pollartstraat 3)

FOTOWEDSTRIJD DE VERSTAFGELEGEN ROERMONDSESTRAAT

De Roermondsestraat op bijgaande foto is één van de minst bekende straatjes van Roermond. Het ligt aan het Gebroek in de voormalige gemeente Maasniel en draagt nog altijd de naam van een 'straat naar Roermond'. Zo heeft ook de voormalige gemeente Herten haar Roermondsestraat, en bovendien een Oude Roermondseweg. Andere plaatsen met een Roermonder Strasse c.q. Roermonderstraat zijn onder meer Heinsberg, Boschelen bij Übach-Palenberg (Duitsland) en 't Hasselt bij Bree (België). Maar er zijn er vast veel meer!

Binnenkort gaat u weer met vakantie, en u vertrekt in principe langs wegen die van en naar Roermond voeren. Let goed op de straatnaambordjes en houd uw camera gereed.

De redactie looft een beloning uit voor degene die de verst van Roermond gelegen Roermondsestraat weet te vinden en te fotograferen.

De regels voor de wedstrijd zijn simpel:

- * geen straten uit nieuwbouwwijken (waar misschien Roermondse-, Venlose- en Sittardsestraten het niet eenvoudiger maken om de rijtjeshuizen uit elkaar te houden), maar alleen historische straten;

* inzending vóór 1 januari 2004;

* niet de fotografische kwaliteit, maar de geografische afstand is doorslaggevend;

* hoofdprijs: het nieuwe Jaarboek van de Architectuur.

Doe mee en zegt het voort!

TEKST: MAX EN JOEP JANSSENS
FOTO'S: PETER WIJNANDS EN
JOEP JANSSENS

Lijden en verrijzenis van een schildersatelier

Tegenwoordig kennen wij bij nieuwe gebouwen vooral het onderscheid in utiliteitsbouw en woningbouw. In de utiliteitsbouw worden meestal slechts bescheiden middelen gebruikt om het gebouw 'op te leuken'. Dit in tegenstelling tot vroeger, toen een bedrijfspand de eigenaar de mogelijkheid bood te pronken met technische staaltjes en prestigieuze materialen. Flexibiliteit (aanpasbare indeling, aanpasbare functie) was in deze context een onbekend begrip. Opmerkelijk is het daarom als een voormalig bedrijfspand (als we een schildersatelier zo mogen noemen) veranderd kon worden in een woning, en dat terwijl het uiterlijk niet bepaald haar utilitair verleden verradt.

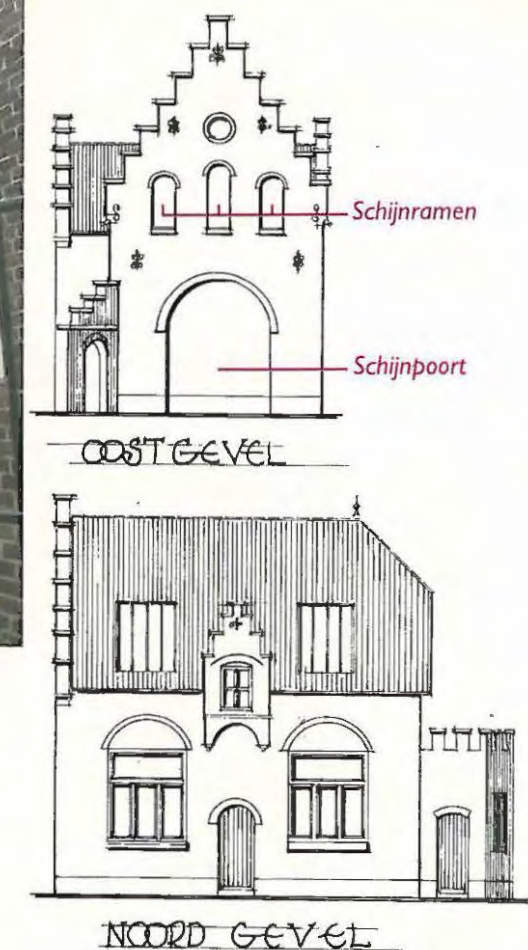
Op het eind van de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw genoot de stad Roermond landelijke bekendheid vanwege de werkplaatsen van Cuypers-Stolzenberg. In de schaduw van dit bedrijf ontstonden diverse ateliers voor schilder-, beeldhouw-, smeed- en glazenierskunst, veelal gespecialiseerd in religieuze kunst. Vanwege de katholieke emancipatie en de bevolkingsgroei werden veel kerken gebouwd. Daarnaast verdreef de Duitse *Kulturkampf* veel kloosters naar Nederlands Limburg (bijvoorbeeld Sankt Ludwig in Vlodrop). Verder had Roermond natuurlijk haar bisschopszetel en ook diverse niet-kerkelijke centrumfuncties. Het is dus niet vreemd dat Roermond toen veel kunstenaars en ambachtslieden herbergde. Niet dat Roermond nu géén kunstenaars meer heeft, maar de dynastieën van vroeger (destijds vrijwel verzekerd van kerkelijke opdrachten) bestaan niet of nauwelijks meer. Bekende werkplaatsen waren die van Nicolas/Weiss (glazeniers), Thissen, Oor (beeldhouwkunst) en Meyers (smederijen). De ateliers bestaan in veel gevallen nog wel als ruimte of gebouw. Eén daarvan is het atelier van Windhausen aan de Kapellerlaan 48a. Het pand is gebouwd rond 1900 in de

tuin van het toen reeds bestaande woonhuis Kapellerlaan 48, dat Albin Windhausen bij zijn huwelijk in 1898 liet bouwen. Windhausen was als kunstschilder in Roermond onder meer bekend van de veertien grote kruiswegstaties (schilderijen die het lijdensverhaal van Christus verbeelden) in de kathedraal. Aanvankelijk werkte hij voor dr. Cuypers, maar al spoedig vestigde hij zich samen met zijn broer Paul zelfstandig. Het atelier werd gebouwd achter in zijn tuin, grenzend aan het paadje langs de Roer, tussen de Andersonweg en de Kapellerlaan. In de weinige bewaard gebleven gegevens omtrent deze bouw werd het pand oorspronkelijk beschreven als 'knechtenhuis'. Navraag bij nazaten leert echter dat de gebroeders Windhausen het gebouw van meet af aan als atelier gebruikten. Het is ook niet aannemelijk dat het 'huis' geschikt was voor bewoning, het bestond immers uit slechts twee vertrekken: de begane grond en de 1e verdieping.

Direct na de oorlog lag Roermond er troosteloos bij. Vrijwel alle huizen waren gedeeltelijk of geheel verwoest, waardoor een nijpend tekort aan woningen ontstond. In die tijd werden alle mogelijke gebouwen tot woningen vertimmerd. Het atelier van Wind-

hausen stond leeg. De kunstschilder - inmiddels 82 jaar oud - woonde zelf in een bejaardenhuis. In 1946 is het atelier aan zijn tweede leven begonnen. Architect Turlings verbouwde het pand tot woonhuis en was meteen de eerste bewoner. Daarna werd het pand meermaals verkocht, verbouwd, gerenoveerd etc. Iedere eigenaar paste het pand op zijn manier aan, met wisselende aandacht voor schoonheid, historie en bouwkundige kwaliteit.

Theo en Toos Janssen Steenberg-Stevens zochten in 1994 een huis in de buurt van Roermond. Hun oog viel op een beschrijving van het pand Kapellerlaan 48a. Dit bleek moeilijk te vinden. "Na heel lang zoeken vonden we het bewuste pand langs een smal voetpaadje. De architectuur stond ons aan: een bakstenen huis in een imitatie van de 16e-eeuwse Hollandse stijl." De koop was snel gesloten en vol enthousiasme werden plannen gemaakt. In tegenstelling tot eerdere eigenaren van het pand hebben zij wel het besef dat, wanneer elementen aan het interieur en exterieur worden toegevoegd, dit met gevoel en kennis van de historie en bouwkunst dient te gebeuren. Hiervan getuigen niet alleen de doordachte aanpassingen en details, maar ook de zeer uitgebreide documentatie met betrekking tot de geschiedenis van het voormalige atelier. Uiteindelijk 'promoveerde' het pand zelfs tot rijksmonument. Ofschoon er eigenlijk nauwelijks nog elementen zijn die refereren aan het kunstzinnige verleden, is het wel een bijzonder huisje met een niet-alledaagse

sfeer. Binnen vallen vooral het sier-timmerwerk en de oorspronkelijke gietijzeren trap op; buiten zijn het de natuurstenen consoles en gevelafdekkingen, de piron op het dak en het karakteristieke steunbeertje bij de entree aan 't paedje. Karakteristiek zijn de oorspronkelijke schijnramen in de voorgevel (oostgevel, zie tekening). Kennelijk dienden deze slechts ter verfraaiing van de anders erg saaie gevel. Inmiddels zijn hier door Janssen Steenberg enkele echte ramen ingepast. Omdat de afmetingen van het huisje beperkt zijn, worden de ruimtes optimaal benut. In ieder hoekje is wel een kastje gemaakt, direct onder de nok is een soort bedstee gecreëerd en de woonkamer werd zelfs onderkelderd! Over alles is uitvoerig nagedacht, want voor de huidige bewoners is het de kunst om alles zowel historisch als financieel verantwoord uit te voeren.

In het pand ontstonden, toen het nog atelier was, lijdensverhalen en verrijzenissen. Ook het huis zelf heeft geleden, maar is inmiddels weer in volle glorie herrezen! ®

TEKST: MAX EN JOEP JANSSENS
FOTO'S: PETER WIJNANDS EN
JOEP JANSSENS

Lijden en verrijzenis van een schil

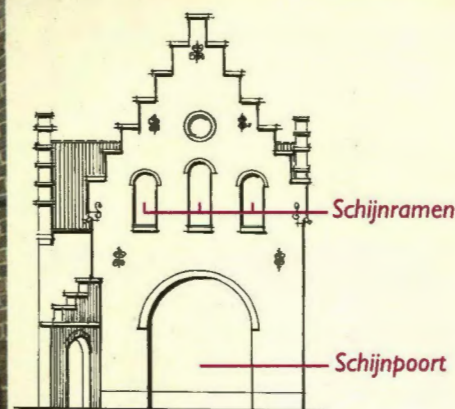

Tegenwoordig kennen wij bij nieuwe gebouwen vooral het onderscheid in utiliteitsbouw en woningbouw. In de utiliteitsbouw worden meestal slechts bescheiden middelen gebruikt om het gebouw 'op te leuken'. Dit in tegenstelling tot vroeger, toen een bedrijfspand de eigenaar de mogelijkheid bood te pronken met technische staaltjes en prestigieuze materialen. Flexibiliteit (aanpasbare indeling, aanpasbare functie) was in deze context een onbekend begrip. Opmerkelijk is het daarom als een voormalig bedrijfspand (als we een schildersatelier zo mogen noemen) veranderd kon worden in een woning, en dat terwijl het uiterlijk niet bepaald haar *utilitair* verleden verradt.

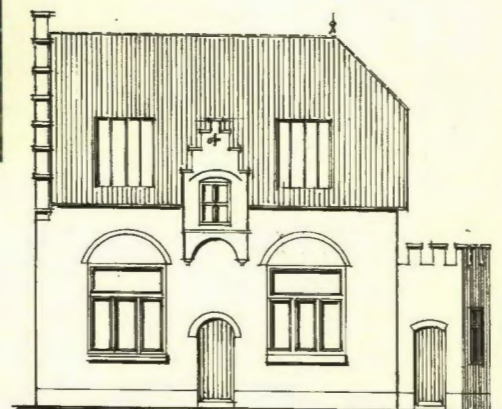
Op het eind van de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw genoot de stad Roermond landelijke bekendheid vanwege de werkplaatsen van Cuypers-Stolzenberg. In de schaduw van dit bedrijf ontstonden diverse ateliers voor schilder-, beeldhouw-, smeed- en glazenierskunst, veelal gespecialiseerd in religieuze kunst. Vanwege de katholieke emancipatie en de bevolkingsgroei werden veel kerken gebouwd. Daarnaast verdreef de Duitse *Kulturkampf* veel kloosters naar Nederlands Limburg (bijvoorbeeld Sankt Ludwig in Vlodrop). Verder had Roermond natuurlijk haar bisschopszetel en ook diverse niet-kerkelijke centrumfuncties.

Het is dus niet vreemd dat Roermond toen veel kunstenaars en ambachtslieden herbergde. Niet dat Roermond nu géén kunstenaars meer heeft, maar de dynastieën van vroeger (destijds vrijwel verzekerd van kerkelijke opdrachten) bestaan niet of nauwelijks meer. Bekende werkplaatsen waren die van Nicolas/Weiss (glazeniers), Thissen, Oor (beeldhouwkunst) en Meyers (smederijen). De ateliers bestaan in veel gevallen nog wel als ruimte of gebouw.

Eén daarvan is het atelier van Windhausen aan de Kapellerlaan 48a. Het pand is gebouwd rond 1900 in de

OOST GEVEL

NOORD GEVEL

hausen stond leeg. De kunstschilder - inmiddels 82 jaar oud - woonde zelf in een bejaardenhuis.

In 1946 is het atelier aan zijn tweede leven begonnen. Architect Turlings verbouwde het pand tot woonhuis en was meteen de eerste bewoner. Daarna werd het pand meermaals verkocht, verbouwd, gerenoveerd etc. Iedere eigenaar paste het pand op zijn manier aan, met wisselende aandacht voor schoonheid, historie en bouwkundige kwaliteit.

Theo en Toos Janssen Steenberg-Stevens zochten in 1994 een huis in de buurt van Roermond. Hun oog viel op een beschrijving van het pand Kapellerlaan 48A. Dit bleek moeilijk te vinden. "Na heel lang zoeken vonden we het bewuste pand langs een smal voetpadje. De architectuur stond ons aan: een bakstenen huis in een imitatie van de 16e-eeuwse Hollandse stijl." De koop was snel gesloten en vol enthousiasme werden plannen gemaakt. In tegenstelling tot eerdere eigenaren van het pand hebben zij wel het besef dat, wanneer elementen aan het interieur en exterieur worden toegevoegd, dit met gevoel en kennis van de historie en bouwkunst dient te gebeuren. Hiervan getuigen niet alleen de doordachte aanpassingen en details, maar ook de zeer uitgebreide documentatie met betrekking tot de geschiedenis van het voormalige atelier. Uiteindelijk 'promoveerde' het pand zelfs tot rijksmonument.

Ofschoon er eigenlijk nauwelijks nog elementen zijn die refereren aan het kunstzinnige verleden, is het wel een bijzonder huisje met een niet-alledaagse

tuin van het toen reeds bestaande woonhuis Kapellerlaan 48, dat Albin Windhausen bij zijn huwelijk in 1898 liet bouwen.

Windhausen was als kunstschilder in Roermond onder meer bekend van de veertien grote kruiswegstaties (schilderijen die het lijdensverhaal van Christus verbeelden) in de kathedraal. Aanvankelijk werkte hij voor dr. Cuypers, maar al spoedig vestigde hij zich samen met zijn broer Paul zelfstandig. Het atelier werd gebouwd achter in zijn tuin, grenzend aan het padje langs de Roer, tussen de Andersonweg en de Kapellerlaan. In de weinige bewaard gebleven gegevens omtrent deze bouw werd het pand oorspronkelijk beschreven als 'knechtenhuis'. Navraag bij nazaten leert echter dat de gebroeders Windhausen het gebouw van meet af aan als atelier gebruikten. Het is ook niet aannemelijk dat het 'huis' geschikt was voor bewoning, het bestond immers uit slechts twee vertrekken: de begane grond en de 1e verdieping.

Direct na de oorlog lag Roermond er troosteloos bij. Vrijwel alle huizen waren gedeeltelijk of geheel verwoest, waardoor een nijpend tekort aan woningen ontstond. In die tijd werden alle mogelijke gebouwen tot woningen vertimmerd. Het atelier van Wind-

sfeer. Binnen vallen vooral het sier-timmerwerk en de oorspronkelijke gietijzeren trap op; buiten zijn het de natuurstenen consoles en gevelafdekkingen, de piron op het dak en het karakteristieke steunbeertje bij de entree aan 't paedje. Karakteristiek zijn de oorspronkelijke schijnramen in de voorgevel (oostgevel, zie tekening). Kennelijk dienden deze slechts ter verfraaiing van de anders erg saaie gevel. Inmiddels zijn hier door Janssen Steenberg enkele echte ramen ingepast. Omdat de afmetingen van het huisje beperkt zijn, worden de ruimtes optimaal benut. In ieder hoekje is wel een kastje gemaakt, direct onder de nok is een soort bedstee gecreëerd en de woonkamer werd zelfs onderkelderd! Over alles is uitvoerig nagedacht, want voor de huidige bewoners is het de kunst om alles zowel historisch als financieel verantwoord uit te voeren.

In het pand ontstonden, toen het nog atelier was, lijdensverhalen en verrijzenissen. Ook het huis zelf heeft geleden, maar is inmiddels weer in volle glorie herrezen! ®

TEKST: GERARD VAN DE GARDE
IDEE: ARJO BROUNST
FOTO'S: BAER VAN DAEL†
MET DANK AAN LEI WOLTERS

Blik op de weg anno 1964

Op een dag in 1964 besluit Lei Wolters, een jonge tankwagenchauffeur in Melick, dat het tijd is voor een volgende stap in de professionalisering van zijn autorijschool. Wat vier jaar eerder begonnen is als een bijverdiens- te groeit steeds verder uit tot een echt bedrijf. Andere nevenactiviteiten (een boomgaard, een toom kippen) heeft hij inmiddels opgedoekt. Zijn eerste auto, een tweedehands Vauxhall Victor, is vervangen door een gloed- nieuwe, origineel als lesauto uitgeruste Opel Rekord. De papierwinkel is helemaal op orde (VAMOR-diploma, inschrijving bij de Kamer van Koophan- del). De rijlessen worden nog steeds gepland rondom en tussen Leis ploeg- diensten bij de Shell, maar het ziet ernaar uit dat hij zijn langste tijd als werknemer heeft gehad. Totnogtoe zijn de theorielessen gegeven met behulp van een magne- tisch schoolbord, maar dat voldoet niet langer. De mondelinge theorie- examens zijn vervangen door *multiple-choice*-vragen over borden en situaties. Leermiddelen uitgeverijen bieden dure diaserieën aan als examenvoorbereiding. Lei laat liever zijn eigen dia's maken, op de straten en pleinen waar de cursisten later ook moeten afrijden. Hij leent een tankwagen van de Shell, zet collega Baer van Dael met een camera op het dak en rijdt naar een aantal leerzame plaatsen in Roermond. Dat levert een serie dia's op die veertig jaar later historische waarde blijkt te hebben. Er is dan immers veel, zeer veel in Roermond veranderd.

DE FOTO'S

Het Zwartbroekplein, gezien vanuit het westen. Het oorlogsmonument is later aan de zuidkant van het plein voor het Belastingkantoor neergezet en café/restaurant De Klomp heeft plaatsgemaakt voor uitzendbureau Adecco. Links een tank- wagen van de Shell, net zo'n exemplaar als waarvanaf deze diaserie is gemaakt. Op dit plein verschenen begin jaren zestig de eerste verkeerslichten in de stad. Auto- mobilisten vonden het maar een overbo- dige hindernis. Op dit moment worden er plannen gesmeed om het Zwartbroekplein om te bouwen tot een dubbele rotonde of een grote ovale rotonde ('ovonde'), waarna de verkeerslichten hier weer kunnen worden afgeschaft.

De Roersingelrotonde, gezien vanaf de Lin- danussingel, toen nog één van de weinige verkeerspleinen in Nederland. Aan weers- zijden het Caltex-benzinestation. Dit tank- station was de veroorzaker van de bodem- vervuiling die recent een rol heeft gespeeld in de verwikkelingen rond het archeolo- gisch onderzoek bij de vernieuwing van de rotonde (zie Ruimtelijk maart 2003).

De Bredeweg aan de kruising met de Oranjelaan. Links, op de plek waar nu het gebouw van het Kadaster staat, de Renaultgarage van Engelen.

Blik vanaf de Hamstraat op het Stations- plein; rechts de Kruissherenstraat. De Hamstraat was nog lang niet voetgan- gerszone, maar een straat met voor- rangskruisingen die mooi aansloot op de stationstunnel.

Je kon er toen ook nog parkeren. Toen Minister van Onderwijs Jo Cals begin jaren zestig een keer café Einig (nu Het Koetshuis) in zijn geboortestad bezocht, kwam hij met het Fiatje van zijn zuster. Hij parkeerde het voertuig gewoontege- trouw voor de deur van het café. Vrienden van Cals zagen hun kans schoon voor een practical joke, tilden het autotoetje op, zetten het om de hoek in de Leliestraat weer neer en maakten de minister zo bij vertrek op ontvenderende wijze aan het schrikken.

Toets

Met de serie *Nederland, hoe langer hoe* hekker namen Van Kooten en De Bie in hun *Bescheurkalender* de enorme variëteit aan lullige en kitscherige hek- ken met tierlantijnen op de korrel. Het lijkt wel of wij in Roermond bang zijn het onderwerp van dergelijke spot te worden, althans gelet op de openbare afscheidingen op bruggen, taluds en ter- rasssen. Het ontwerp is in de meeste gevallen uit de categorie functioneel en goedkoop, de onderhoudstoestand is vaak van nog bedenkelijkere kwaliteit. Wordt het werkterrein van de Com- missie Ruimtelijke Kwaliteitszorg steeds groter, en voert de gemeente een act- ief beleid ten aanzien van reclame- borden en straatmeubilair, de hekken lijken zich hieraan te onttrekken.

Burgemeester Geuljanslaan.

Model, onderhoudstoestand en kleur- stelling zouden meer aandacht kunnen krijgen en getoetst moeten worden aan de omgeving. Een navraagronde bij de gemeente leert dat niet duidelijk is wie voor de kleurstelling verantwoordelijk is. Vanuit Openbare Werken komen wij via de afdeling Monumentenzorg en de stedenbouwkundige uiteindelijk terecht bij de secretaris van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteitszorg, Hans Hon- delink. Desgevraagd antwoordt hij dat de ontwerpen van afscheidingen eigen- lijk nooit in de commissie behandeld worden, omdat er meestal geen ver- gunningen vereist zijn. In veruit de meeste gevallen wordt er niet gericht nagedacht over model en kleurstelling van de balustrade. De kleur wordt zon- der toetsing vastgelegd, om vervolgens nooit meer herzien te worden. En dus blijft geel vaalgael en groen sjietgreun. Enkele voorbeelden: de balustrade bij de Roerbrug van de ECI-centrale (roestbruin), de spijlen-hekwerken aan Buitenop en Kraanpoort (roestgeel/ roestblauw) en die van de Roer- en Hambeekbrug in de Burgemeester Geuljanslaan (geel/groen). Het hek dat

de Kapellerlaan halverwege scheidt van de Roeroever spant de kroon: een brute, verzinkte, aan elkaar geschroefde spijlenpartij tussen een laan met klas- sieke lantaarns en een idyllisch mean- derende rivier.

Kapellerlaan.

De voor mijn gevoel mooiste balustra- des, die van de oude tunnel (een com- binatie van cirkelvormen en spijlen in donkerblauw/wit), zijn verdwenen, afge- zien van een restant op de vluchtheu- vel van de Willem-II-singel. Gelukkig is bij de vervanging in dit geval wel een bewuste esthetische keuze gemaakt, of je die nu mooi vindt of niet.

Ik pleit niet direct voor het vervangen van hekken als ze nog goed zijn, maar het kost niets extra's om de hekken in een passende en eigentijdse kleur af te werken. Wellicht kan op voordracht van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteits- zorg of van de gemeentelijke steden- bouwkundige zelfs een bepaalde een- heid in kleur gevonden worden, zodat de hekken de toets der kritiek kunnen doorstaan. ®

Buitenop/Kraanpoort.

TEKST: GERARD VAN DE GARDE
IDEE: ARJO BROUNST†
FOTO'S: BAER VAN DAEL†
MET DANK AAN LEI WOLTERS

Blik op de weg anno 1964

Op een dag in 1964 besluit Lei Wolters, een jonge tankwagenchauffeur in Melick, dat het tijd is voor een volgende stap in de professionalisering van zijn autorijschool. Wat vier jaar eerder begonnen is als een bijverdiens- te groeit steeds verder uit tot een echt bedrijf. Andere nevenactiviteiten (een boomgaard, een toom kippen) heeft hij inmiddels opgedoekt. Zijn eerste auto, een tweedehands Vauxhall Victor, is vervangen door een gloed- nieuwe, origineel als lesauto uitgeruste Opel Rekord. De papierwinkel is helemaal op orde (VAMOR-diploma, inschrijving bij de Kamer van Koophan- del). De rijlessen worden nog steeds gepland rondom en tussen Leis ploeg- diensten bij de Shell, maar het ziet ernaar uit dat hij zijn langste tijd als werknemer heeft gehad.

Totnogtoe zijn de theorielessen gegeven met behulp van een magne- tisch schoolbord, maar dat voldoet niet langer. De mondelinge theorie- examens zijn vervangen door *multiple- choice*-vragen over borden en situaties. Leermiddelenuitgevers bieden dure diaseries aan als examenvoorbereiding. Lei laat liever zijn eigen dia's maken, op de straten en pleinen waar de cursisten later ook moeten afrijden. Hij leent een tankwagen van de Shell, zet collega Baer van Dael met een camera op het dak en rijdt naar een aantal leerzame plaatsen in Roermond.

Dat levert een serie dia's op die veertig jaar later historische waarde blijkt te hebben. Er is dan immers veel, zeer veel in Roermond veranderd.

DE FOTO'S

Het Zwartbroekplein, gezien vanuit het westen. Het oorlogsmonument is later aan de zuidkant van het plein voor het Belas- tingkantoor neergezet en café/restaurant De Klomp heeft plaatsgemaakt voor uitzendbureau Adecco. Links een tank- wagen van de Shell, net zo'n exemplaar als waarvanaf deze diaserie is gemaakt. Op dit plein verschenen begin jaren zestig de eerste verkeerslichten in de stad. Auto- mobilisten vonden het maar een overbo- dige hindernis. Op dit moment worden er plannen gesmeed om het Zwartbroekplein om te bouwen tot een dubbele rotonde of een grote ovale rotonde ('ovonde'), waarna de verkeerslichten hier weer kunnen worden afgeschaft.

De Roersingelrotonde, gezien vanaf de Lin- danussingel, toen nog één van de weinige verkeerspleinen in Nederland. Aan weers- zijden het Caltex-benzinestation. Dit tank- station was de veroorzaker van de bodem- vervuiling die recent een rol heeft gespeeld in de verwikkelingen rond het archeolo- gisch onderzoek bij de vernieuwing van de rotonde (zie Ruimtelijk maart 2003).

Toets

De Bredeweg aan de kruising met de Oranjelaan. Links, op de plek waar nu het gebouw van het Kadaster staat, de Renaultgarage van Engelen.

Blik vanaf de Hamstraat op het Stationsplein; rechts de Kruisherestraat. De Hamstraat was nog lang niet voetgangerszone, maar een straat met voorrangskruisingen die mooi aansloot op de stationstunnel.

Je kon er toen ook nog parkeren. Toen Minister van Onderwijs Jo Cals begin jaren zestig een keer café Einig (nu Het Koetshuis) in zijn geboortestad bezocht, kwam hij met het Fiatje van zijn zuster. Hij parkeerde het voertuig gewoontegetroouw voor de deur van het café. Vrienden van Cals zagen hun kans schoon voor een practical joke, tilden het autotoetje op, zetten het om de hoek in de Leliestraat weer neer en maakten de minister zo bij vertrek op ontnuchterende wijze aan het schrikken.

Met de serie *Nederland, hoe langer hoe* hekker namen Van Kooten en De Bie in hun *Bescheurkalender* de enorme variëteit aan lullige en kitscherige hekken met tierlantijnen op de korrel. Het lijkt wel of wij in Roermond bang zijn het onderwerp van dergelijke spot te worden, althans gelet op de openbare afscheidingen op bruggen, taluds en terrassen. Het ontwerp is in de meeste gevallen uit de categorie functioneel en goedkoop, de onderhoudstoestand is vaak van nog bedenkelijkere kwaliteit. Wordt het werkterrein van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteitszorg steeds groter, en voert de gemeente een actief beleid ten aanzien van reclameborden en straatmeubilair, de hekken lijken zich hieraan te onttrekken.

Burgemeester Geuljanslaan.

Model, onderhoudstoestand en kleurstelling zouden meer aandacht kunnen krijgen en getoetst moeten worden aan de omgeving. Een navraagronde bij de gemeente leert dat niet duidelijk is wie voor de kleurstelling verantwoordelijk is. Vanuit Openbare Werken komen wij via de afdeling Monumentenzorg en de stedenbouwkundige uiteindelijk terecht bij de secretaris van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteitszorg, Hans Hondelink. Desgevraagd antwoordt hij dat de ontwerpen van afscheidingen eigenlijk nooit in de commissie behandeld worden, omdat er meestal geen vergunningen vereist zijn. In veruit de meeste gevallen wordt er niet gericht nagedacht over model en kleurstelling van de balustrade. De kleur wordt zonder toetsing vastgelegd, om vervolgens nooit meer herzien te worden. En dus blijft geel vaalgael en groen sjietgreun. Enkele voorbeelden: de balustrade bij de Roerbrug van de ECI-centrale (roestbruin), de spijlen-hekwerken aan Buitenop en Kraanpoort (roestgeel/roestblauw) en die van de Roer- en Hambeekbrug in de Burgemeester Geuljanslaan (geel/groen). Het hek dat

de Kapellerlaan halverwege scheidt van de Roeroever spant de kroon: een brute, verzinkte, aan elkaar geschroefde spijlenpartij tussen een laan met klasieke lantaarns en een idyllisch meanderende rivier.

Kapellerlaan.

De voor mijn gevoel mooiste balustrades, die van de oude tunnel (een combinatie van cirkelvormen en spijlen in donkerblauw/wit), zijn verdwenen, afgezien van een restant op de vluchtheuvel van de Willem-II-singel. Gelukkig is bij de vervanging in dit geval wel een bewuste esthetische keuze gemaakt, of je die nu mooi vindt of niet.

Ik pleit niet direct voor het vervangen van hekken als ze nog goed zijn, maar het kost niets extra's om de hekken in een passende en eigentijdse kleur af te werken. Wellicht kan op voordracht van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteitszorg of van de gemeentelijke stedenbouwkundige zelfs een bepaalde eenheid in kleur gevonden worden, zodat de hekken de toets der kritiek kunnen doorstaan. ®

||

Buitenop/Kraanpoort.

Wat dreigt in het Roermondse te verdwijnen, hoe staat het met nieuwe projecten en wat doen 'die mensen van Ruimte' daaraan?

TEKST: LEONARD FORTUIN, WILLEM CARTIGNY, GERARD VAN DE GARDE

HOOGBOUWNOTA

De gemeente heeft een *Hoogbouwstudie Roermond* laten uitvoeren. Doel: inzicht in "de mogelijkheden voor hoogbouw in Roermond en de randvoorwaarden die eraan gesteld zouden kunnen worden". Roermond heeft een binnenstad met een historisch karakter. Dat is te zien als men de stad nadert, van welke kant dan ook. Hoogbouw kan dit karakter wezenlijk aantasten, maar hoeft dat niet te doen. Immers, ranke hoogbouw met een bijzondere architectonische uitstraling kan een meerwaarde opleveren. Ruimte volgt de discussie kritisch.

KLEIN HELLEGAT

Het bruggetje over het Klein Hellegat wordt binnenkort gesloopt. We hebben de gemeente herinnerd aan de gemaakte afspraak monumentale onderdelen (sluismechniek en sluitsteen met bouwjaar 1863) te behouden. Voor deze onderdelen zullen wij een passende bestemming zoeken, bijvoorbeeld opname in de nieuwe brug. Andere suggesties zijn welkom!

HET GAT VAN DOHMEN

Makelaar Dohmen in de Swalmerstraat blijft trucjes verzinnen om de beschadig-

ging van de historische tuinmuur aan de Wilhelminasingel niet te hoeven herstellen, ondanks gemaakte afspraken. Bij de gemeente heeft hij een bouwvergunning aangevraagd voor het "veranderen van een tuinmuur". Verwacht mag worden dat de gemeente die vergunning niet verleent. Ruimte blijft vasthouden aan herstel en zal op de gemaakte afspraken wijzen waar dat nodig of nuttig is.

MOUTFABRIEK

Het plan van Henk Wolters Architects voor verbouw, herinrichting en (deels) restauratie van de voormalige Mouterij Limburgia aan het spoor is goedgekeurd door de gemeentelijke Commissie Ruimtelijke Kwaliteitszorg. Daarmee is een belangrijke hobbel genomen. Een andere hindernis, de bodemverontreiniging en eventuele asbestverontreiniging, wordt nog onderzocht. De uitvoer van het ambitieuze plan wordt dus wat in de tijd verschoven: men denkt nu in oktober 2003 te kunnen starten. Ruimte heeft altijd aangedrongen op spoed, maar ook op souplesse bij het uitvoeren van de plannen. Beter een (belangrijk) deel van het monument behouden dan uitstel tot de boel in elkaar zakt. Uitvoer van het plan dient drie goede doelen: behoud (voor het grootste deel) van een bijzonder industrieel monument, een fraaie aanwinst voor het spoor aldaar, en hoogwaardige werkgelegenheid in het stationsgebied. Redenen genoeg er hard aan te trekken.

NOORDELIJKE VESTINGWERKEN

Het project Noordelijke Vestingwerken ligt stil. Een begeleidingscommissie, door de gemeente ingesteld, zou in november 2002 vergaderen. Die bijeenkomst is door de gemeente tot nader order 'uitgesteld'. Doel van het project is (was?) de herinrichting van het gebied tussen N280 en binnenstad tot een wandelpark met middeleeuwse stadsmuurbogen. Deze liggen nu nog onder het maaiveld. B&W hebben (hadden?) hiervoor € 45.000,- uitgetrokken. In de commissie zijn Ruimte en Rura vertegenwoordigd. Ruimte heeft om opheldering gevraagd over het 'uitstel'.

De Kattentoren, onderdeel van het plangebied en voorgedragen als rijksmonument, wacht met smart op fase 2 van zijn rehabilitatie. Rura onderzoekt mogelijkheden om een minimale conservering zelf te financieren teneinde verder verval te voorkomen. ®

Karakteristiek aan singel. Foto: R. Schlicher.

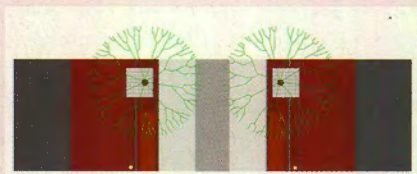
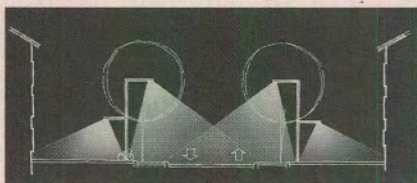
SINGELRING

De gemeente heeft een 'visie' ontwikkeld op de reconstructie van de singelring, gepland voor 2004-2007. Als onderdeel van de inspraakprocedure kunnen belanghebbenden en andere geïnteresseerden hun mening geven. Ruimte heeft de gemeente een voorlopige reactie gestuurd. Dit zijn onze belangrijkste opmerkingen en suggesties:

- * niet alleen aandacht voor verkeers-technische zaken, maar ook voor archeologie en andere cultuurhistorische aspecten;
- * meer aandacht voor het multifunctionele karakter van de singelring;

- * sluiting van de oude tunnel voor auto's;
- * 30 km-zones bij oversteekplaatsen;
- * geen vervanging, maar handhaving van monumentale bomen.

De stichting Rura heeft de ondergrondse resten van de vestingwerken in dit gebied voorgedragen als archeologisch monument, daarbij gesteund door Ruimte. In afwachting van de beslissing hierover zijn de resten 'voorbeschermd', waardoor ze bij de werkzaamheden als monument behandeld worden.

Toekomstige dwarsdoorsnede en bovenaanzicht van de singels volgens de gemeentelijke 'visie': verlichting ook boven stoep en fietspad, meer leef- en groeiruin voor de bomen, minder parkeerhavens (tussen de bomen), overal een vrijliggend fietspad, een midden-rijstrook voor calamiteiten, onderhoud en (waar nodig) linksafslaand verkeer.

© Kragten Roermond.